

دوره سوم، شماره ۲، بهار ۱۳۹۵، صفحات ۱۱۱ تا ۱۱۸ http://ch.sbm.ac.ir	سلامت اجتماعی مجله مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت	مقاله اصیل
---	--	---------------

عوامل استرس زا محیط بالینی دانشجویان رشته پرستاری و اتاق عمل دانشگاه علوم پزشکی دزفول

مجتبی راجی^۱، محمد فیروزبخت^۲، سمیه بهرامی^۳، یعقوب مدملی^۴، نصرت بهرامی^{۵*}

۱. دانشجوی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی دزفول، دزفول، ایران
۲. دانشجوی دکتری حرفه ای، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی دزفول، دزفول، ایران
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد آمار زیستی، دانشکده بهداشت، عضو کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
۴. دانشجوی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی دزفول، دزفول، ایران
۵. کارشناس ارشد مامایی، عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی دزفول، دزفول، ایران

* نویسنده مسئول: نصرت بهرامی، دانشگاه علوم پزشکی دزفول، دزفول، ایران
 تاریخ دریافت: بهمن ۱۳۹۴ تاریخ پذیرش: فروردین ۱۳۹۵
 Bahrami.n@dums.ac.ir

نحوه استناد به این مقاله:

Raji M, Firozbakht M, Bahrami S, Madmoli Y, Bahrami N. Assessment of Clinical Stressful Factors Among Academic Students of Nursing and Operating Room of Dezful University of Medical Sciences (2015). *Community Health* 2016; 3(2): 111-18.

چکیده

زمینه و هدف: دانشجویان رشته های پرستاری علاوه بر استرس های ناشی از محیط های آموزش نظری تحت تأثیر استرس های مختلف آموزش در بالین نیز قرار می گیرند، لذا این مطالعه با هدف تعیین عوامل استرس زا محیط بالینی دانشجویان رشته پرستاری و اتاق عمل دانشگاه علوم پزشکی دزفول در سال ۱۳۹۴ انجام شد.

روش و مواد: در این مطالعه توصیفی-تحلیلی ۲۳۴ دانشجوی پرستاری و اتاق عمل به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند. داده ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته شامل اطلاعات دموگرافیک و عوامل استرس زای محیط بالین بود. برای تجزیه و تحلیل داده ها از SPSS-20 و روش های آمار توصیفی و تحلیلی استفاده گردید.

یافته ها: یافته ها نشان داد که بیشترین حیطه استرس زا در دانشجویان پرستاری و اتاق عمل مربوط به حیطه احساسات ناخوشایند، و کمترین حیطه استرس زا مربوط به برقراری ارتباطات بین فردی در محیط بالین بود. مطالعه نشان داد که بین رشته تحصیلی دانشجویان و میانگین نمره حاصل از حیطه تجارب تحقیر آمیز با استفاده از آزمون آماري اسپیرمن $(r=0/16)$ $(p=0/045)$ ارتباط معنی داری وجود دارد به طوری که دانشجویان پرستاری از تنش بیشتری در این حیطه رنج می برند.

نتیجه گیری: مطالعه نشان داد میانگین استرس دانشجویان در حد متوسط می باشد و حیطه های استرس زا در چهار حیطه ارتباطات فردی، اقدامات بالینی تنش زا، احساسات ناخوشایند و تجارب تحقیر آمیز به دست آمدند که خوشبختانه در خیلی از موارد قابل اصلاح و تغییر می باشند.

واژگان کلیدی: عوامل استرس زا، بالین، دانشجوی، پرستاری، اتاق عمل

مقدمه

مستقیم و غیر مستقیم در صلاحیت عملکردی و سلامت فرد اثرات مثبت یا منفی می گذارد (۲). در جهان فعلی، هر شخص در زندگی روزمره، به شکلی استرس را تجربه می کند و تقریباً همه افراد جامعه به درجات مختلفی با

در سال های اخیر توجه ویژه ای به پدیده استرس شده است (۱). استرس عاملی است که با تغییر در ثبات درونی بدن باعث اختلال و دگرگونی در نظم بدن شده و به طور

در مطالعه ای در چین در مورد اضطراب اجتماعی دانشجویان با استرس و بهداشت روانی با استفاده از پرسشنامه سلامت عمومی، زنان بیشتر از مردان از استرس رنج برده اند (۱۰). مطالعه Revista و همکاران نشان داد که ۸۰٪ دانشجویان پرستاری در محیط بالینی و در تعامل با مدرس از اضطراب آشکار در سطح متوسط رنج می بردند (۱۱). مطالعه اکبری و همکاران (۱۳۹۰) در دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد نشان داد که ۵۲٪ از دانشجویان استرس غیر طبیعی داشتند (۱۲). با توجه به این که دانشجویان گروه علوم پزشکی با گروه های مختلفی از افراد که مهم ترین آن ها بیماران می باشند، سروکار دارند و همچنین به علت اهمیت محیط بالین در آموزش پرستاری و با عنایت به انجام مطالعات اندک در زمینه استرس دانشجویان خصوصاً در دانشجویان اتاق عمل و از طرفی تازه تأسیس بودن این دانشگاه، لذا نیاز به ارزیابی اساتید و پرسنل بیمارستان های تازه آموزشی احساس گردید و با این دلایل این مطالعه با هدف تعیین عوامل استرس زا محیط بالینی دانشجویان رشته پرستاری و اتاق عمل دانشگاه علوم پزشکی دزفول سال ۱۳۹۴ انجام شد.

روش و مواد

این مطالعه به روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۳۹۴ انجام شد. جامعه مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی دزفول بودند، نمونه مورد مطالعه کلیه دانشجویان رشته پرستاری و اتاق عمل دارای مشخصات واحدهای پژوهش که شامل ۲۳۴ دانشجو بودند که از بین آنها ۱۶۱ (۶۸/۸٪) نفر دانشجوی پرستاری و ۷۳ (۳۱/۲٪) نفر دانشجوی اتاق عمل دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی دزفول بودند. کلیه دانشجویان رشته پرستاری و اتاق عمل در حال گذراندن واحد کارآموزی به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند. پرسشنامه ها در طی واحد کارآموزی به دانشجویان داده شد و به صورت خودگزارشی تکمیل شدند. معیار ورود به مطالعه عدم وجود بیماری های روانی و یا مصرف دارو به این علت، عدم وجود هرگونه حادثه استرس زا در طی شش ماه گذشته و گذراندن حداقل یک واحد کارآموزی در

استرس های ناشی از محیط و زندگی شخصی درگیر هستند (۳).

به طور کلی آموزش تجربه ای پراسترس است. به خصوص در حرفه های علوم پزشکی که با جان انسان ها سروکار دارند. آموزش بالینی در شکل دهی حرفه ای پرستاری اهمیت ویژه ای دارد، به طوری که قلب آموزش پرستاری خوانده می شود (۴). زیرا در این مرحله از آموزش، دانشجویان دانش نظری خود را با مهارت های ذهنی، روانی و حرکتی که برای مراقبت از بیمار لازم است ترکیب نموده و توانمندی های حرفه ای را کسب می نمایند (۵-۷). اعتقاد بر این است که دانشجویان علوم پزشکی در طول دوره تحصیلی با استرس های زیادی مواجه می گردند. دانشجویان رشته های پرستاری علاوه بر استرس های ناشی از محیط های آموزش نظری تحت تأثیر استرس های مختلف آموزش در بالین نیز قرار می گیرند، به طوری که این دانشجویان از دوره های آموزش بالینی پرستاری به عنوان تنش زاترین دوره تحصیل یاد می کنند (۸). میزان اضطراب در جمعیت عمومی در کشورهای در حال توسعه ۳۸٪ و در کشورهای پیشرفته ۸۳/۲٪ بود (۹).

عوامل تنش زا مختلفی منجر به استرس و اضطراب دانشجویان پرستاری در محیط بالینی می شود (۸). مهم ترین عوامل تنش زا بالینی در دانشجویان شامل اولین تجربه بالینی، ترس از انجام روش های اشتباه، انجام مهارت های بالینی مثل تزریق و رگ گیری، ارزشیابی توسط استاد و در دسترس نبودن مربیان بالینی به اندازه ی کافی است (۸). تجمع سطوح بالای استرس منجر به فرسودگی و اثرات منفی در یادگیری خواهد شد (۸-۱۳). همچنین سطح بالای استرس اغلب به اختلال سلامت جسمی و روانی فرد منجر می شود. از اثرات دیگر استرس روی دانشجویان می توان به غیبت و شکایات جسمی و از دست دادن مهارت های حرفه ای اشاره کرد (۳). توانایی حل مسئله، داشتن تجربیات کافی، در دسترس بودن سیستم حمایتی مناسب، داشتن خواب و بهداشت فردی مناسب و برخورداری از سبک زندگی مقابله ای مؤثر هستند (۱۴).

بیمارستان آموزشی گنجویان دزفول بود. معیارهای خروج مطالعه عدم تمایل به ادامه همکاری در مطالعه بود. ۱۳۹۰ و طاهری و همکاران در ۱۳۸۸ بود (۱۴-۶)، که مشتمل بر دو بخش تنظیم گردید. در بخش اول اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس و ترم تحصیلی) و در بخش دوم ۲۹ سؤال در خصوص عوامل استرس زا آموزش بالینی بود. عوامل استرس زا در چهار حیطه شامل: ارتباطات فردی (۸ سؤال)، اقدامات بالینی (۸ سؤال)، احساسات ناخوشایند (۷ سؤال) و تجارب تحقیر آمیز (۶ سؤال) با شاخص امتیاز دهی یک تا چهار بر مبنای مقیاس چهار درجه ای لیکرت (به هیچ وجه، کم، متوسط و زیاد) تعریف شدند و به هر عبارت با توجه به نظر دانشجویان امتیاز حداقل یک امتیاز و حداکثر چهار امتیاز تعلق گرفت. جهت هم سان سازی، امتیاز به دست آمده در هر حیطه بر مبنای ۱۰۰ محاسبه گردید و لذا حداقل امتیاز حاصل از پرسشنامه ۲۵ و حداکثر امتیاز ۱۰۰ در نظر گرفته شد. روایی محتوایی پرسشنامه توسط صاحب نظران مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن در یک نمونه تصادفی ۲۰ نفری از دانشجویان با ضریب همبستگی آلفا کرونباخ مقدار ۰/۸۶ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت (۱۵-۲). به منظور رعایت موازین اخلاق پژوهش، پرسشنامه ها بدون نام جمع آوری شدند و دانشجویان از شرکت در پژوهش و اهداف آن آگاهی داشتند و پرسشنامه ها را به صورت اختیاری در طول دوره کارآموزی تکمیل کردند. برای توصیف نمونه ها از نرم افزار آماری SPSS-20 و آمار توصیفی، میانگین، انحراف معیار و تحلیلی اسپیرمن استفاده شد.

یافته ها:

میانگین (انحراف معیار) سن دانشجویان پرستاری ۲۱/۴ (۱/۷)، و دانشجویان اتاق عمل ۲۰/۴ (۱/۶) بود. از نظر رشته تحصیلی ۱۶۱ (۶۸/۸٪) نفر دانشجوی پرستاری و ۷۳ (۳۱/۲٪) نفر دانشجوی اتاق عمل، از نظر جنسیت ۱۵۰ (۶۴/۱٪) نفر از دانشجویان دختر و ۸۴ (۳۵/۹٪) نفر پسر بودند.

میانگین (انحراف معیار) نمره کل عوامل استرس زا دانشجویان مورد بررسی ۵۴/۲ (۱۶/۱) بود. بررسی نتایج به دست آمده از حیطه های استرس زا مشخص کرد که

جدول شماره ۱: مشخصات جمعیت شناختی افراد مورد

مطالعه			متغیر
تعداد	درصد		
۸۴	۳۵/۹	پسر	جنسیت
۱۵۰	۶۴/۱	دختر	
۱۴۲	۶۰/۶	زیر ۲۱ سال	سن
۹۲	۳۹/۳	۲۱ سال و بالاتر	
۱۶۱	۶۸/۸	پرستاری	رشته تحصیلی
۷۳	۳۱/۱	اتاق عمل	

بررسی حیطه های استرس زا در دانشجویان پرستاری مورد مطالعه نشان داد که درمان ناکافی و نیمه کاره به علت فقر، بیشترین عامل استرس زا و ترس از بیمار، کمترین عامل استرس زا در حیطه احساسات ناخوشایند بود. در بررسی حیطه تجارب تحقیر آمیز در دانشجویان پرستاری، مطالعه نشان داد که مقصر دانستن دانشجو بیشترین عامل استرس زا و مرتب کردن وسایل بیماران و شستشوی وسایل کم ترین عامل استرس زا بود. نتایج مطالعه نشان داد که تمیز کردن بیمار بعد از دفع بیشترین عامل استرس زا و دادن داروهای خوراکی کمترین عامل استرس زا در حیطه اقدامات بالینی در دانشجویان پرستاری بود. در بررسی حیطه ارتباطات بین فردی در دانشجویان پرستاری، مطالعه نشان داد که برقراری ارتباط با پزشک بیشترین عامل استرس زا و ارتباط با خدماتی کمترین عامل استرس زا بود.

بررسی حیطه های استرس زا در دانشجویان اتاق عمل مورد مطالعه نشان داد که بیشترین عامل استرس زا در حیطه احساسات ناخوشایند مربوط به زجر کشیدن بیمار بد حال و کمترین عامل استرس زا ترس از بیمار بود. در بررسی حیطه تجارب تحقیر آمیز در دانشجویان اتاق عمل، مطالعه نشان داد که مقصر دانستن دانشجو بیشترین عامل استرس زا و مرتب کردن وسایل بیماران و شستشوی وسایل کمترین عامل استرس زا بود. نتایج

کمترین عامل استرس زا در حیطه ارتباطات بین فردی در دانشجویان اتاق عمل بود. درمان ناکافی و نیمه کاره به علت فقر تنش زا ترین مورد در محیط بالین از دید دانشجویان پرستاری و مقصر دانستن دانشجو تنش زا ترین مورد از دید دانشجویان اتاق عمل بود.

نشان داد تمیز کردن بیمار بعد از دفع بیشترین عامل استرس زا و دادن داروهای خوراکی کمترین عامل استرس زا در حیطه اقدامات بالینی در دانشجویان اتاق عمل بود. نتایج مطالعه نشان داد که ارتباط با پزشک بیشترین عامل استرس زا و ارتباط با سایر دانشجویان

جدول شماره ۲: امتیاز حاصل از مؤلفه های استرس بالینی در افراد مورد مطالعه

اتاق عمل (انحراف معیار) میانگین	پرستاری (انحراف معیار) میانگین	حیطه های استرس زا	
۷۳/۲ (۱/۸)	۷۲/۵ (۲/۳)	زجر کشیدن بیمار بد حال	احساسات ناخوشایند
۶۵/۵ (۲/۳)	۷۲/۲ (۳/۱)	مراقبت ناکافی از جانب پزشک	
۶۵/۰ (۲/۱)	۷۴/۲ (۱/۹)	مراقبت ناکافی از جانب پرستار	
۷۲/۵ (۳/۳)	۸۱/۷ (۱/۲)	درمان ناکافی و نیمه کاره بیماران به علت فقر	
۶۶/۷ (۱/۲)	۷۲/۵ (۳/۸)	عدم آگاهی از چگونگی ارزشیابی بالینی در بخش	
۶۵/۰ (۱/۴)	۷۱/۵ (۱/۴)	تصادف و کشمکش با بیماران و همراهان	
۴۹/۲ (۰/۶)	۵۰/۰ (۲/۲)	ترس از بیمار	تجارب تحقیر آمیز
۶۷/۲ (۳/۲)	۶۶/۲ (۱/۲)	تذکر مری در حضور پرسنل و پزشکان	
۷۹/۲ (۱/۳)	۷۳/۵ (۱/۷)	مقصر دانستن دانشجو	
۴۷/۵ (۲/۶)	۶۵/۵ (۲/۶)	صحبت کردن همکاران راجع به رفتار ناشایست دانشجویان	
۶۵/۰ (۱/۱)	۷۵/۶ (۰/۴)	تذکر مری در حضور سایر دانشجویان	
۴۷/۰ (۲/۶)	۶۱/۲ (۲/۳)	مرتب کردن وسایل بیماران و شست شوی وسایل	
۴۷/۵ (۱/۸)	۶۲/۰ (۱/۵)	عوض کردن تخت بیمار	اقدامات بالینی
۷۰/۷ (۱/۲)	۷۷/۵ (۲/۲)	تمیز کردن بیمار بعد از دفع	
۶۲/۵ (۲/۳)	۷۱/۰ (۱/۳)	مراقبت از بیمار بدحال	
۴۵/۲ (۱/۲)	۵۲/۰ (۳/۶)	مراقبت از بیماران	
۵۱/۲ (۱/۷)	۵۸/۵ (۱/۳)	دیدن بدن بیمار مرده	
۴۶/۵ (۱/۶)	۵۰/۲ (۱/۱)	مراقبت از بیمار غیر همجنس	
۴۴/۲ (۰/۷)	۵۰/۵ (۲/۵)	دیدن زخم و انجام پاسمان	ارتباط بین فردی
۳۷/۵ (۱/۹)	۴۲/۰ (۱/۵)	دادن داروهای غیر خوراکی	
۳۵/۷ (۱/۶)	۳۷/۵ (۱/۳)	دادن داروهای خوراکی	
۴۱/۰ (۲/۶)	۴۲/۰ (۲/۷)	مری	
۴۴/۲ (۱/۹)	۴۸/۷ (۲/۲)	سرپرستاران	
۳۷/۵ (۱/۸)	۴۱/۲ (۲/۱)	پرستاران بخش	
۳۹/۰ (۱/۲)	۴۴/۷ (۲/۹)	بیمار	
۴۸/۷ (۱/۷)	۴۹/۷ (۲/۱)	پزشک	
۳۷/۲ (۱/۱)	۴۲/۰ (۲/۳)	ملاقاتی	
۳۰/۲ (۱/۳)	۳۵/۲ (۱/۵)	دانشجویان	
۳۰/۷ (۱/۴)	۳۴/۲ (۱/۶)	خدماتی	

در این مطالعه بین ترم تحصیلی افراد و میانگین نمره حاصل از حیطه ارتباطات بین فردی رابطه معنی دار آماری مشاهده شد ($P=0.045$) ($r=0.21$) همچنین جنس مؤنث نسبت به جنس مذکر در حیطه های احساسات ناخوشایند ($r=0.33$)، تجارب تحقیر آمیز ($r=0.30$) و اقدامات بالینی ($r=0.38$) تنش بیشتری را متحمل می

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که با استفاده از آزمون آماری اسپیرمن بین رشته تحصیلی دانشجویان و میانگین نمره حاصل از حیطه تجارب تحقیر آمیز ($P=0.045$) ($r=0.16$) ارتباط آماری معنی داری وجود دارد به طوری که دانشجویان پرستاری از تنش بیشتری در این حیطه رنج می برند.

شدند که از نظر آماری بین جنس و حیطة های فوق الذکر رابطه وجود دارد ($P < 0.001$).

بحث

مطالعه نشان داد تنش زا ترین حیطة از نظر دانشجویان مربوط به احساسات ناخوشایند در محیط بالینی و کم ترین حیطة تنش زا به ارتباطات بین فردی تعلق یافت. در بررسی مطالعات مشابه مطالعه طاهری و همکاران و کرمان ساروی و همکاران که با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری به عوامل استرس زا محیط بالین صورت گرفته بود، نیز این دو حیطة را به عنوان بالاترین و پایین ترین حیطة تنش زا محیط بالین ذکر کردند (۱۵ و ۱). ولی در مطالعه ای که مریدی و همکاران با هدف تعیین عوامل استرس زا محیط بالین انجام دادند، بالاترین و پایین ترین حیطة تنش زا به ترتیب تجارب تحقیر آمیز و ارتباطات بین فردی بودند (۳)، که تا حدودی با نتایج مطالعه حاضر متفاوت می باشد.

اولین و تنش زا ترین حیطة در این مطالعه مربوط به احساسات ناخوشایند در محیط بالین بود. مهم ترین عامل تنش زا از نظر دانشجویان پرستاری درمان ناکافی و نیمه کاره به علت فقر و از نظر دانشجویان اتاق عمل زجر کشیدن بیمار بدحال ذکر شده است که با نتایج مطالعه کرمان ساروی و همکاران هم خوانی دارد (۲). همچنین مطالعه یزدان خواه و همکاران نیز نشان داد مشاهده زجر کشیدن بیماران بد حال عامل تنش مهمی برای دانشجویان پرستاری می باشد (۶). در صورتی که طاهری و همکاران مراقبت ناکافی از جانب پرستار در این حیطة را ذکر کرده اند (۱۵).

هر انسانی از دیدن زجر کشیدن هم نوع خود ناراحت می شود حال آن که دانشجویان جوان که به تازگی وارد محیط بالین شده اند با دیدن چنین صحنه هایی دچار ناراحتی و درجات مختلفی از تنش می شوند. همچنین به دلیل احساس مسئولیت نسبت به بیماران خود از دیدن درمان ناکافی و همچنین زجر کشیدن آن ها و همچنین کوتاهی کردن مراقبت عده ای از پرسنل به دلیل حجم بالای کاری و سایر دلایل، دچار استرس های روحی زیادی می شوند. همچنین دلیل درمان نیمه کاره

می تواند به دلیل عدم حمایت از سوی سازمان مربوطه و دیگر سیستم های حمایتی و عدم توانایی بیماران در پرداخت هزینه ها و در نتیجه درمان نیمه کاره باشد.

دومین حیطة تنش زا مربوط به تجارب تحقیر آمیز و مهمترین عامل تنش زا در این حیطة از نظر دانشجویان مقصر دانستن دانشجو بود، که با مطالعات مشابه انجام شده مغایرت دارد. به طوری که طاهری و همکاران و همچنین کرمان ساروی و همکاران در مطالعه خود تذکر مربی در حضور پزشکان و پرسنل (۲ و ۱۵) و مریدی همکاران تذکر مربی در حضور سایر دانشجویان را به عنوان مهم ترین مورد تنش زا در این حیطة عنوان کرده اند (۳). دانشجویان بعد از گذراندن واحد نظری دروس به منظور گذراندن واحد عملی وارد بخش های مربوطه می شوند و این در حالی است که دانشجو هیچ گونه تجربه قبلی در انجام رویه ها و روتین های بخش مربوطه ندارد. معمولاً دانشجویان سعی می کنند با رعایت تمام نکاتی که هم در دروس نظری و هم مربی به آنها آموزش می دهد رویه ها را انجام دهند، با این وجود گاهی ممکن است در اثر بی تجربگی اشتباهی از آن ها سر بزند که همین قضیه باعث ایجاد تنش در آنها شده، حال اگر از سمت مربی، پرسنل و سرپرستار مورد سرزنش قرار گیرند این استرس چند برابر می شود و انجام مسئولیت های محول شده به آن ها سخت می شود. در مطالعه عابدی و همکاران که با هدف تعیین درک دانشجویان پرستاری از مفهوم مربی اثر بخش در آموزش بالین انجام شد، وجود فضای مثبت در بخش و همکاری گروهی را، مهمترین عامل در آموزش بالینی ذکر کرده است (۱۶). وجود مربیان با سابقه بالینی، در میزان تنش دانشجویان در محیط بالین تأثیر زیادی دارد. دانشجو می تواند از حمایت های استاد احساس آرامش بیشتری کرده و وظایف خود را راحت تر و با تنش کمتری انجام دهد.

سومین حیطة تنش زا به اقدامات بالینی مربوط می باشد که مهم ترین تجربه بالینی تنش زا تمیز کردن بیمار بعد از دفع ذکر شده است. که با تمام مطالعات صورت گرفته در این زمینه هم خوانی دارد، به جز مطالعه مریدی و همکاران که نداشتن مهارت کافی در مراقبت از بیماران را تنش زا ترین عامل ذکر کرد (۳). بابتبار، درزی و همکاران

سمت افراد در محیط بالینی و سطح استرس ارتباط مستقیم وجود دارد.

نتیجه گیری

مطالعه نشان داد، میانگین استرس دانشجویان در حد متوسط می باشد و حیطه های استرس زا شناسایی شده در دانشجویان پرستاری و اتاق عمل در چهار حیطه ارتباطات فردی، اقدامات بالینی تنش زا، احساسات ناخوشایند و تجارب تحقیرآمیز به دست آمدند که حیطه های مهم و خوشبختانه در خیلی از موارد قابل اصلاح و تغییر می باشند. بنابراین به منظور کاهش میزان استرس دانشجویان گروه علوم پزشکی و به وجود آوردن شرایط لازم برای یادگیری مهارت های بالینی در آن ها، بایستی این منابع استرس زای محیط بالینی و خصوصا پر استرس ترین آن ها که در این مطالعه شناسایی شده، تا حد امکان کاهش و تعدیل یابند. لذا توصیه می شود خدمات مشاوره ای موجود در سطح دانشگاه و شهر را به آنها معرفی نموده و کارگاه های آموزش روش های سالم مبارزه با استرس را برای دانشجویان، پرسنل بیمارستان و مربیان برگزار گردد تا بدین وسیله بتوان از اثرات مخرب جسمی و روانی استرس بر دانشجویان گروه علوم پزشکی جلوگیری کرده و یادگیری را در آنها افزایش داد.

از محدودیت های پژوهش حاضر استفاده از روش خودگزارش دهی برای سنجش متغیرهای روانشناختی دانشجویان است که پیشنهاد می شود در مطالعات بعدی در کنار ابزارهای خود گزارش دهی از مصاحبه و معاینه بالینی نیز جهت تشخیص مشکلات روانشناختی دانشجویان استفاده شود. محدودیت دیگر این مطالعه، کمبود حجم نمونه ناشی از تعداد کم دانشجویان بود که پیشنهاد می شود در مطالعات آینده از حجم نمونه بیشتری برای نتیجه گیری و تعمیم پذیری بهتر استفاده شود. همچنین با توجه به تأثیر عوامل گوناگون فردی، اجتماعی و فرهنگی در راهبرد های مقابله با استرس، مطالعات مشابه در دانشگاه های متفاوت و یا بین رشته های مختلف تحصیلی از جمله پیشنهادات این پژوهش می باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل کار تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی

در مطالعه خود با عنوان شناخت دانشجویان پرستاری از عوامل تنش زا محیط کار بالینی، تنش زاترین عامل را مربوط به تأمین بهداشت فردی بیمار مانند تعویض لباس و ملحفه، شستن سر و حمام دادن بیان کرد که دلیل آن را سختی کار نه، بلکه نگرش جامعه نسبت به چنین کارهایی و این که دانشجو انجام چنین کارهایی را در شأن خود نمی داند ذکر کردند (۱۷).

دانشجویان رشته پرستاری تمیز کردن بیمار، لگن گرفتن برای بیمار را جز شرح وظایف خود نمی دانند و درخواست مربی یا پرسنل از دانشجویان برای انجام این گونه فعالیت ها در محیط بالین باعث سرخوردگی و تحقیر شدن شخصیت دانشجو دانسته و باعث ایجاد استرس در دانشجو می شود. همچنین به دلیل مورد تمسخر واقع شدن دانشجویان این رشته توسط رشته های دیگر به نوبه خود باعث تحقیر و تنش این افراد می شود. ابادری و همکاران در مطالعه خود با عنوان بررسی عوامل استرس زا در دانشکده های پرستاری شهرهای رشت، مشهد، زاهدان و شیراز، نگرش و انتظارات جامعه نسبت به پرستاران که منطبق با شرح وظایف آنها نیست عامل ایجاد کننده استرس در آنها می داند (۱۸).

چهارمین و آخرین حیطه تنش زا ارتباطات بین فردی بود. مهمترین مورد استرس زا در برقراری ارتباط با پزشک ذکر شده است. در مطالعه طاهری و همکاران، ارتباط با ملاقاتی ها، در مطالعه مریدی و همکاران، اعمال تبعیض از سوی تیم درمان با دانشجویان سایر رشته ها و در مطالعه کرمان ساروی و همکاران مربوط به ارتباط با مربی اعلام شد (۱۵، ۳، ۲). در مطالعه سیریکایا و همکاران که با هدف تعیین منابعی که باعث اضطراب در دانشجویان می شود، ارتباط نامناسب بین دانشجو و مربی را از جمله منابع تنش زا در محیط بالین مطرح نمود (۱۹). در مطالعه نظری و همکاران، ارتباط با مربی تنش زاترین عامل در این حیطه بیان می کنند که استفاده از مربیان کم تجربه که مهارت برقراری ارتباط با دانشجو را به خوبی نمی دانند بیان می کند (۲۰).

در مطالعه حاضر ارتباط با پزشک به عنوان تنش زاترین مورد ذکر شده و کمترین تنش در برقراری ارتباط با خدماتی بیان شده، که می توان گفت که بین جایگاه و

- دانشگاه علوم پزشکی دزفول با کد R.DUMS.REC.1394.20
می باشد. بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه
علوم پزشکی دزفول تشکر و قدر دانی به عمل می آید.
- همچنین از کلیه شرکت کنندگان در مطالعه که با
پاسخ های صادقانه خویش انجام این تحقیق را سبب
شدند، سپاسگزاری می نمائیم.

REFERENCES

- Pereira FGF, Caldini LN, Miranda MC, Caetano JA. Assessment of Stress in the Inclusion of Nursing Students in Hospital Practice. *Invest Edus Enferm*. 2014; 32(3):430-437.
- Kermansaravi F, Navvabirigi SH, Shahsavari AR. Nursing Students' Viewpoints about Stressful Factors in Clinical Education. *Research in Medical Sciences*. 2011; 3 (2): 29-35. (Full Text in Persian)
- Moridi G, Valiee S, Khaledi S, Fathi M, Shafiean M, Gharibi F. Clinical Education Stressors From the Perspective of Students of Nursing, Midwifery, and Operating Room: A Study in Kurdistan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 11 (7): 675-684. (Full Text in Persian)
- Sardari Kashkooli F, Sabeti F, Mardani HA, Shayestefard M. the Effect of Peer-Mentoring Program on Nursing Students Clinical Environment Stressors. *Armaghane Danesh Journal*. 2013; 18 (10): 836-846. (Full Text in Persian)
- Campbell SE, Dudley K. Clinical Partner Model: Benefits for Education and Services. *Nurs Edu*. 2005; 30 (6): 271-274.
- Yazdankha-Fard M, Pouladi S, Kamali F. the Stressing Factors in Clinical Education the Viewpoints of Students. *Journal of Medical Education*. 2009; 8 (2): 341-349. (Full Text in Persian)
- Jouybari L, Ebrahimi H, Sanagoo A. the Stressors of Clinical Education: the Perception of Nursing Student. *Journal of Research Development in Nursing & Midwifery*. 2006; 3 (2): 1-9. (Full Text in Persian)
- Hemmati Maslakpak M, Bagherieh F, Khalkhali H. The Effect of Peer Mentoring Program on Nursing Students' Stressors in Clinical Environment. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013; 13 (14): 280-290. (Full Text in Persian)
- Vafaie M, Safavi M, Salehi S. Studying Correlation Between Anxiety, Stress, and Depression with Body Mass Index (BMI) Among Nursing Student. *Medical Science Journal of Islamic Azad University*. 2013; 23 (2): 154-159. (Full Text in Persian)
- Ansari H, Bahrami L, Akbarzade L, Bakhasani NM. Assessment of General Health and Some Related Factors among Students of Zahedan University of Medical Science in 2007. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*. 2007; 9(4): 295-304. (Full Text in Persian)
- Revista C, Farah OGD, Galdeano LE. Nursing Undergraduates' Anxiety about the First Surgical Instrumentation. *Revista Latino-Americana De Enfermagem*. 2004; 12 (6): 918-23.
- Akbari M, Nejata M, Dastorani SM, Rouhani A. Evaluation Of Stress Level And Related Factors Among Students Of Mashhad Dental School (Iran) In Academic Year Of 2008-2009. *J Mash Dent Sch*. 2011; 35(3): 165-76. (Full Text in Persian)
- Shahbazi S, Heydari M, Shaykhi R. the Effect of Problem Solving Course on Student's Stress Intolerance. *J Shahrekord Univ Med Sci*. 2011; 13 (2): 32-37. (Full Text in Persian)
- Inanloo M, Baha R, Seyedfatemi N, Hosseini A. Stress Coping Styles Among Nursing Students. *Journal of Hayat*. 2012; 18 (3): 66-75. (Full Text in Persian)
- Tahery N, Kiali M, Yaghoobi M, Koleini Z. the Stressors of Clinical Training in Nursing Students- Abadan Nursing Faculty (2009). *Modern Care Journal*. 2011; 8 (3): 159-163. (Full Text in Persian)
- Alavi M, Abedi H. Nursing Students' Experiences and Perceptions of Effective Instructor in Clinical Education. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 7 (2): 325-34. (Full Text in Persian)
- Babatabar H, Siratinir M, Javadinasab M, Tadrissi S, Khoshnevis M, Nehrir B. Knowledge of Nursing Students from Stressor Factors of Clinical Environment. *Scientific of Journal Education Strategies in Medical Sciences*. 2010; 2 (1): 3-6. (Full Text in Persian)
- Abazari F, Arab M, Abbas Zadeh A, Rashid Negad M. A Study Determining the Various Sources of Stress in Nursing Students of Rasht, Mashhad, Zahedan and Shiraz (2000). *Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences*. 2002; 10 (3): 91-97. (Full Text in Persian)
- Sarikaya O, Civaner M, Kalaka S. the Anxieties of Medical Students Related to Clinical Training. *Int J Clin Pract*. 2006; 60 (11): 1414-8
- Nazari R, Beheshti Z, Arzani A, Hajihoseyni F, Saatsaz S, Bizhani A. Stressors in the Nursing Clinical Education Amol. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2007; 9 (2): 45-50. (Full Text in Persian)

Original Article

Assessment of Clinical Stressful Factors Among Academic Students of Nursing and Operating Room of Dezful University of Medical Sciences (2015)**Mojtaba Raji¹, Mohammad Firozbakht², Somayeh Bahrami³, Yaghub Madmoli⁴, Nosrat Bahrami^{5*}**

1. Bachelor Students of Nursing, Student Research Committee, Dezful University of Medical Sciences, Dezful, Iran
2. Medical Student, Student Research Committee, Dezful University of Medical Sciences, Dezful, Iran
3. Master Students of Biostatistics, Faculty of Health, Student Research Committee, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
4. Bachelor Students of nursing, Student Research Committee, Dezful University of Medical Sciences, Dezful, Iran
5. Master of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Dezful University of Medical Sciences, Dezful, Iran

* **Corresponding Author:** Nosrat Bahrami, Dezful University of Medical Sciences, Azadegan Blv, Dezful, Iran.

Email: Bahrami.n@dums.ac.ir

How to cite this article:

Raji M, Firozbakht M, Bahrami S, Madmoli Y, Bahrami N. Assessment of Clinical Stressful Factors Among Academic Students of Nursing and Operating Room of Dezful University of Medical Sciences (2015). Community Health 2016; 3(2): 111-18.

Abstract

Background and Objective: Nursing students are exposed to clinical environmental stresses in addition to educational environmental stresses. The aim of this study was to assessment of clinical stressful factors among Academic Students of Nursing and Operating Room of Dezful University of Medical Sciences in 2015.

Materials and Methods: This study was a description-analytical study with 234 students of nursing and operation room up to two semesters for enrolled. Data was using a self-made researcher Questionnaire consisted of demographic information and clinical stressful factors. Data analysis was performed by descriptive and inferential statistics using SPSS-PC (v.20).

Results: The findings showed that the main stressors in students of nursing and operation room were unpleasant emotions and least stressful areas were interpersonal communication in a clinical environment. The results showed that the average score of the field of education and humiliating experiences using Spearman correlation test ($P=0/045$) ($r=0/16$).

Conclusion: Study showed, the mean stress is the moderate level. Stressful areas obtained in the four areas of personal communication, clinical practice stressful, unpleasant feelings and humiliating experience that fortunately, in many cases reform and change.

Keywords: Stressful factors, Clinical, Academic Students, Nursing, Operating Room